

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สตรีพิกการ จัดเป็นกลุ่มประชากรที่เป็นคนชายขอบมากที่สุดกลุ่มหนึ่งในสังคมไทย ซึ่งความเป็นชายขอบไม่ใช่เพียงการ กีดกันให้ไปอยู่ในตำแหน่งที่ด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เท่านั้น แต่ยังคงกลายเป็นชายขอบในเรื่องของความรู้หรือการนำเสนอความเป็นจริงในสังคมที่ถูกผู้อื่นกำหนดขึ้น ผ่านสถาบันครอบครัว และสถาบันทางสังคมที่มีอุดมการณ์แบบชายเป็นใหญ่ ส่งผลให้ละเอียดและเลือกปฏิบัติต่อพวกเธอมาเป็นระยะเวลานาน มีผลทำให้สตรีพิกการ ถูกทำให้กลายเป็นบุคคลแปลกแยก ขาดอำนาจ ถูกมองข้ามและเสียเปรียบมากขึ้นทวีคูณด้วยสถานะของความเป็นผู้หญิงและการเป็นคนพิกการ ทั้งยังถูกนำเสนอให้กลายเป็นตัวแทนของกลุ่มคนที่ตกอยู่ในความยากจนมากเกินไป ด้อยโอกาส ไร้สิทธิ์ ไร้เสียง รวมทั้งไม่สามารถสะท้อนปัญหาและความต้องการของตนบนพื้นที่สาธารณะได้

แม้ว่าในช่วงสามทศวรรษที่ผ่านมา องค์การสหประชาชาติจะมีส่วนสำคัญอย่างมากในการผลักดันให้เกิดกระบวนการพัฒนาสตรีและการขจัดอุปสรรคต่อความก้าวหน้าของสตรีขึ้นในประเทศสมาชิกต่าง ๆ ทั่วโลก ด้วยตระหนักว่าปัญหาของการพัฒนาสตรีที่สำคัญ ส่วนหนึ่งเกิดจากความไม่เสมอภาค การถูกเอารัดเอาเปรียบ และเลือกปฏิบัติภายในสังคม (นภัส ศิริสัมพันธ์, 2540, น. 11) โดยเฉพาะประเด็นสำคัญเกี่ยวกับสถานภาพสตรี ประกอบด้วย 4 ประเด็นหลัก ซึ่งเป็นประเด็นที่น่าห่วงใยและมีการกล่าวอ้างถึงใน การประชุมสตรีนานาชาติแต่ละครั้งที่ผ่านมา ได้แก่ สตรีกับการศึกษา สตรีกับสุขภาพอนามัย แรงงานสตรี และการมีงานทำรวมถึงสตรีกับการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (นภัส ศิริสัมพันธ์, 2540, น. บทคัดย่อ) โดยให้นานาชาติเข้าร่วมเป็นภาคี ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติ ต่อสตรีในทุกรูปแบบ และมีปฏิญญาว่าด้วยการที่ สตรีเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมสันติภาพและความร่วมมือกับนานาชาติ โดยกำหนดยุทธศาสตร์ต่าง ๆ ให้เป็นการวางกรอบให้นานาชาติ รับเป็นข้อผูกพันในการพัฒนาสตรีและการจัดการเลือกปฏิบัติทางเพศ

จากการเปลี่ยนแปลงเรื่องเพศสภาพในกระแสหลัก เปิดโอกาสให้เกิดการเคลื่อนไหวทางสังคมในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อความเสมอภาคระหว่างบุรุษ และสตรีเป็นอย่างมาก แต่ในทางตรงกันข้าม ยุทธศาสตร์ต่าง ๆ เหล่านี้ก็กลับมีผลน้อยมากต่อวิถีชีวิตของสตรีพิกการ สาเหตุเพราะ สตรี

พิการมักจะไม่ค่อยได้เป็นสมาชิกภาพขององค์กรด้านสิทธิสตรีกระแสหลัก อีกทั้งประเด็นสตรีพิการ ยังไม่ได้รับการพิจารณาให้เป็นความสนใจพิเศษแต่อย่างใด

ในปี 2539 สถาบันวิจัยสาธารณสุขไทย มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ กระทรวงสาธารณสุข สัมภาษณ์พบว่าประเทศไทย มีจำนวนคนพิการทั่วประเทศ 4,825,681 คน หรือ 81.1% ของประชากร ทั้งประเทศและมีคนพิการที่อยู่ในวัยแรงงาน 1.3 ล้านคน เป็นคนพิการทางกายและการเคลื่อนไหว จำนวน 2,745,813 คน พิการทางการมองเห็น จำนวน 955,485 คน และพิการทางการได้ยินและการสื่อความหมาย จำนวน 299,192 คน ตามลำดับ และจากการวิเคราะห์ "สถานภาพของผู้พิการไทย" พบว่าประเทศไทยมีผู้พิการเพิ่มจำนวนและสัดส่วนมากขึ้นในรอบ 10 ปี โดยเป็นผู้พิการหญิงมากกว่าชาย และส่วนมาก เป็นผู้พิการทางกายหรือการเคลื่อนไหว อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาจากข้อมูลสถิติจากรายงานผลการดำเนินงานด้านการจดทะเบียนคนพิการ พบว่า จำนวนของสตรีพิการที่มารับบริการจดทะเบียนคนพิการ ของสำนักส่งเสริมและพิทักษ์คนพิการ สังกัดสำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการและผู้สูงอายุและสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด ทั้ง 75 จังหวัด พบว่า มีสตรีพิการเพียงร้อยละ 40.6 ที่ได้จดทะเบียนคนพิการ (ข้อมูลจาก สำนักส่งเสริมและพิทักษ์คนพิการ, 2546) แต่มีสตรีพิการถึงร้อยละ 60 ที่ไม่มีโอกาสจดทะเบียนคนพิการโดยไม่ทราบสาเหตุ เมื่อเทียบกับสัดส่วนของผู้พิการชายจึงมีผลให้สตรีพิการได้รับสิทธิและโอกาสในการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์ การศึกษา อาชีพ และสังคมน้อยกว่าผู้พิการชายอีกด้วย (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2542, น. บทคัดย่อ)

นอกจากนี้ ผู้หญิงและเด็กหญิงพิการยังคงต้องเผชิญกับการเลือกปฏิบัติต่อไปอีก จากความเสี่ยงทางกายภาพ และการถูกละเมิดทางเพศทำให้ถูกปฏิเสธสิทธิในการเจริญพันธุ์ และโอกาสที่จะแต่งงานและมีชีวิตครอบครัวโดยเฉพาะในชนบทเด็กหญิงและผู้หญิงจะเสียเปรียบมากกว่า มีอัตราการไม่รู้หนังสือสูงกว่า และขาดการเข้าถึงข่าวสารข้อมูล รวมทั้งบริการต่าง ๆ ขาดทักษะในการพิทักษ์สิทธิประโยชน์ของตนเองเพื่อที่จะเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ต่าง ๆ ด้วยสาเหตุหลายประการ เช่น การถูกประทับมลทิน และถูกปฏิเสธตั้งแต่ยังเป็นเด็กเล็ก ๆ อยู่ รวมตลอดถึงการถูกปฏิเสธโอกาสที่จะได้รับการพัฒนา เด็กหญิงพิการจึงเติบโตขึ้นมาโดยขาดความรู้สึกเห็นคุณค่าของตนเอง และขาดความภาคภูมิใจในตัวเอง รวมทั้งยังถูกปฏิเสธไม่ให้เห็นแสดงบทบาทต่าง ๆ และไม่ได้เป็นเป้าหมายที่จะได้รับการฝึกอบรมให้เป็นผู้นำแต่อย่างใด (สรุปจากคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติและสภประชาชาติ (เอสแคป) แปลโดย จิราลักษณ์ จงสถิตย์มัน, 2546, น. 18-19)

ปัจจุบัน รัฐบาลไทยยังไม่มีข้อกำหนดนโยบายและแผนแห่งรัฐในการพัฒนาสตรีพิการ กล่าวได้ว่าประเด็นสตรีพิการมีความละเอียดอ่อน และการขับเคลื่อนเป็นไปอย่างล่าช้าเพราะ

สังคมไทยยังมีอคติทางเพศแฝงลึกอยู่ในความคิด ความเชื่อ ค่านิยม และจิตสำนึก มาช้านาน จึงยากที่จะทำความเข้าใจแก่สาธารณชน ได้โดยง่าย งานพัฒนาข้อมูล หรือระบบจัดเก็บข้อมูลแยกเพศยังเป็นอุปสรรคเบื้องต้น ประกอบกับไม่มีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงสถานการณ์เพราะขาดความเป็นเอกภาพจากกลุ่มเป้าหมายและไม่มียุทธศาสตร์เชิงนโยบายที่ดี สิ่งสำคัญคือการเข้าไม่ถึงปัญหาของสตรีพิการอย่างแท้จริง เนื่องจากมีการพูดแทน หรือ คิดแทน สตรีพิการ มากกว่าการนำเสียงของสตรีพิการมาสะท้อนสู่สังคม จึงเป็นผลให้เสียงของสตรีพิการเป็นเสียงเงียบ และมองไม่เห็นตัวตน ซึ่งความเงียบในประเด็นนี้สื่อความหมายว่า สตรีพิการไม่มีการต่อสู้อย่างแท้จริง ทำอย่างไรที่จะขับเคลื่อนให้เสียงของความแตกต่างเหล่านี้ปรากฏออกมาให้เป็นเสียงที่ได้ยิน

แม้ว่าการต่อสู้ของสตรีเป็นพลังที่มีพลวัตสูง สามารถสร้างแนวร่วมได้กว้างไกล และมีศักยภาพที่จะนำไปเปลี่ยนแปลงที่สำคัญให้เกิดขึ้นได้ในสังคมไทย แต่พันธะต่าง ๆ ที่ผูกมัดผู้หญิงไว้อย่างหนาแน่นยังคงเป็นอุปสรรคขัดขวางการสร้างพลังให้เกิดขึ้นอย่างเป็นจริง หากสามารถสลัดลดทอนพันธนาการเหล่านั้นและเปลี่ยนอุปสรรคให้เป็นโอกาสที่ส่งหนุนโดยผ่านการเรียนรู้และทำความเข้าใจ พร้อมกับหล่อหลอมพลังที่หลากหลายให้มุ่งสู่ทิศทางเดียวกัน โดยใช้ความแตกต่างให้เป็นประโยชน์จะสามารถนำการเปลี่ยนแปลงที่ยิ่งใหญ่มาสู่สังคมได้ ที่สำคัญ สตรีจะต้องเป็นส่วนหนึ่งของขบวนการต่อสู้ (ธีรนาถ กาญจนอักษร, 2541, น. 87) ในกลุ่มสตรีพิการไทยยังขาดการรวมพลัง ขาดอำนาจในการต่อรอง เพื่อการเรียกร้องสิทธิ และการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เพื่อตนเอง การวิเคราะห์สถานภาพของสตรีพิการต้องพิจารณาถึง ระดับของการพัฒนาทางเศรษฐกิจสังคม และวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน การป้องกันรักษา และฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ มักตกเป็นภาระของรัฐบาล แต่ไม่ได้หมายความว่าความรับผิดชอบในส่วน of สังคม บุคคล และองค์กรต่าง ๆ จะมีน้อยลง รัฐบาลควรเป็นผู้นำในการปลุกเร้าให้สังคมตระหนักถึงการยอมรับให้สตรีพิการได้มีส่วนร่วมในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม เข้าสู่ "การมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่และเท่าเทียมกัน" (Full participation and equality) (คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2546, น. 1)

จุดอ่อนของการพัฒนาศักยภาพของสตรีพิการมาจากการที่สตรีพิการไม่รู้จักสิทธิและปกป้องสิทธิของตนเอง ขาดการตระหนักในคุณค่าของตนเอง ไม่กล้าเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม ขาดการรวมกลุ่มและไม่มีเครือข่าย จึงขาดโอกาสการแสดงบทบาททางสังคม ขาดการเข้าถึงบริการของรัฐ มีผลต่อการพัฒนาศักยภาพในตนเอง ประกอบกับไม่มีการตั้งคำถามและการตรวจสอบว่าระบบชายเป็นใหญ่ เป็นสาเหตุสำคัญ กล่าวคือ การที่สตรีพิการไม่มีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในการพัฒนาแบบกระแสหลัก ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการขาดโอกาสการเข้าถึงทรัพยากรต่าง ๆ ขาดการเข้าถึงข่าวสาร มีการแบ่งงานกันทำระหว่างเพศ และจัดคุณค่าให้กับงานที่เพศหญิงทำ การพัฒนาสตรีพิการในประเทศไทยถูกให้ความสำคัญน้อยต่อการเคลื่อนไหวในระดับแนวคิด เพราะเรื่องสตรีพิการยังขาด

ขบวนการเคลื่อนไหวของกลุ่มและชาติผู้สนับสนุนที่เข้าใจเป้าหมายของการเคลื่อนไหว ทั้ง ๆ ที่คนส่วนมากในสังคมยอมรับว่าสิ่งนี้เป็นปัญหาที่มีข้อสังเกตอย่างเห็นได้ชัดว่า ประเด็นเรื่องราวชีวิตและสิทธิของสตรีพิการมักไม่ได้รับความสนใจจากนักสตรีนิยมเท่าที่ควร ถึงแม้ว่านักสตรีนิยมกลุ่มใหญ่จะเรียกร้องให้จัดความไม่เท่าเทียมทางเพศ ดังนั้น การสร้างองค์ความรู้ที่นำไปสู่การสร้างพลังศักยภาพ เพื่อเป็นยุทธศาสตร์การต่อสู้ของสตรีพิการจึงมีความสำคัญต่อการปลดปล่อยสตรีพิการออกจากปัญหาและข้อจำกัดต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี

แม้ว่าในการกำหนดนโยบายด้านคนพิการให้ความสำคัญกับการบูรณาการคนพิการทุกเรื่องรวมถึงแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการที่ปรากฏในนโยบายกระแสหลักที่พัฒนาคนพิการ โดยให้ความสำคัญกับหลักสิทธิมนุษยชนมากขึ้น แต่กล่าวได้ว่า ปัญหาสตรีพิการไม่ได้เป็นเพียงการไม่ได้สิทธิมนุษยชนเท่านั้น ดังที่ วารุณี ภูริสินสิทธิ์ (2545, น. 211) กล่าวว่า ไม่ควรมองปัญหาผู้หญิงว่าเป็นเพียงปัญหาในเรื่องสิทธิมนุษยชน เพราะพื้นฐานความคิดเช่นว่านี้ ทำให้ยอมรับว่าผู้หญิงเหมือนกับผู้ชาย และผู้หญิงทุกกลุ่มในสังคมเหมือนกันหมด ละเลยความแตกต่างที่มีอยู่ระหว่างผู้หญิงกับผู้ชายและความแตกต่างในผู้หญิงด้วยกันเอง

รัฐต้องเพิ่มศักยภาพในการรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ปัญหา และน่านโยบายการช่วยเหลือ ระยะเริ่มแรกของทุกความพิการมาใช้ พิจารณาในประเด็นของ การค้นหาความพิการ ตั้งแต่ระยะเริ่มแรก การกำจัดความยากจน การผลักดันให้สตรีพิการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและการสื่อสาร การจัดสภาพแวดล้อมและการขนส่งสาธารณะที่สตรีพิการเข้าถึงได้ รวมถึงประเด็น การฝึกอาชีพ และการจ้างงานคนพิการซึ่งจะเป็นยุทธวิธีให้สตรีพิการสามารถพึ่งตนเองได้อย่างมีศักดิ์ศรี ควรนำสตรีพิการเข้าสู่ตลาดแรงงานเปิด สร้างการมีส่วนร่วมของสังคม ทั้งนี้การดำเนินงานจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องออกกฎหมายและระเบียบ ดำเนินมาตรการต่าง ๆ เพื่อจัดบริการและประเมินผลการให้บริการส่งเสริมให้สตรีพิการในภาคชนบทมีการทำงานดีขึ้น

ประเด็นปัญหาทางสังคมว่า ที่ผ่านมา เป็นวิธีคิดที่ไม่ได้สร้าง "ทางเลือก" อันตอบสนองต่อความจำเป็นของสตรีอย่างแท้จริง แต่เป็นทางเลือกภายใต้กรอบที่สังคมวางไว้โดยปราศจากการเชื่อมโยงกับฐานคติและมุมมองของสตรีนิยม วิธีคิดดังกล่าวอาจก่อให้เกิดจุดบอด ในหลักและวิธีการวางแผนนโยบายโดยมีรากฐานอยู่บนระบอบอุดมการณ์แบบชายเป็นใหญ่ หากปราศจากการสร้างจิตสำนึกและ การกลั่นกรองในฐานคติของผู้วางนโยบาย ผลที่ตามมา คือ นโยบายและแนวปฏิบัติไม่ได้ตอบสนองต่อความจำเป็นของสตรีอย่างแท้จริง แต่กลับกลายเป็นการสร้างบริบท และกรอบในการควบคุมและพันธนาการสตรีให้เหนียวแน่นมากขึ้นกว่าเดิม (ปฐมภรณ์ บุชปอภาร, 2542, น. 1)

การวางนโยบายมุมมองของสตรีนิยมไม่เป็นเพียงการเติมแต่งคำว่า "สตรี" ลงไปในแผนหรือ ไม่ใช่การจัดสวัสดิการใด ๆ ให้กับ สตรี เด็กและครอบครัว เป็นต้น แต่ประเด็นหลักก็คือ

การพิจารณาว่านโยบายที่วาดขึ้นมาก่อนให้เกิดการถ่ายทอดและการดำรงอยู่ของระบบอุดมการณ์แบบชายเป็นใหญ่ หรือ ไม่ ถ้าใช่ องค์ประกอบใดของนโยบายสังคมนั้น ๆ ที่สนับสนุนอุดมการณ์ดังกล่าว และสตรีนิยมตั้งคำถามในเชิงนโยบาย คือ นโยบายสังคมและสวัสดิการที่วาดขึ้นโดยรัฐหรือองค์กรใด ๆ ก็ตามได้ปิดกั้นการเรียนรู้และการคิดของสตรีอย่างอิสระหรือไม่ นอกจากนี้ นโยบายสังคมได้ก่อให้เกิดการเรียนรู้และการซึมซับค่านิยม ทักษะ แนวปฏิบัติในการรับสภาพของการถูกกดขี่ข่มเหง หรือ ความด้อยโอกาสซึ่งถูกกำหนดมาโดยปัจจัยเชิงโครงสร้างหรือไม่ (Pattamaporn Busapathumrong, 1999, p. 23)

สตรีพิการในฐานะที่เป็นพลเมืองของชาติ ไม่ว่าจะพิการโดยธรรมชาติ โดยกำเนิดหรือพิการในภายหลัง มักจะถูกกำหนดว่าเป็นหน้าที่ของรัฐในการเอาใจใส่ดูแลและให้การคุ้มครองให้ได้รับสิทธิที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ แม้ว่าทั้งในหน่วยงานภาครัฐและเอกชน พยายามให้ความช่วยเหลือในรูปแบบและวิธีการต่าง ๆ อย่างมากมาย หรือแม้จะต้องใช้งบประมาณจำนวนมาก ก็ยังไม่ประสบความสำเร็จได้ เนื่องจากสังคมยังมีความคาดหวังต่อคนพิการ ในขณะเดียวกัน สังคมก็จะมีกระบวนการสร้างกรอบ และกำหนดแนวประพฤติปฏิบัติ ที่ทำให้สตรีพิการถูกจำกัดให้อยู่ในพื้นที่ส่วนตัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งพื้นที่ของสตรีในครอบครัว ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ควรจะให้พลังกับสตรีพิการได้สร้างความเชื่อมั่น ความเข้มแข็งในตนเอง นั้น พบว่าปัจจุบันครอบครัวกลายเป็นพื้นที่ ที่ทำให้สตรีพิการถูกครอบงำทางความคิดและการดำรงชีวิต กล่าวคือมีผู้คิดแทนหรือตัดสินใจแทนสตรีพิการ มีผลทำให้เธอขาดอิสระในการคิดในการตัดสินใจดำเนินชีวิตของตนเอง และไม่สามารถพึ่งตนเองได้

มีเหตุผลหลายประการ ที่สตรีพิการไม่สามารถทำอะไรได้เพราะ ขาดความเชื่อมั่น ขาดกำลังใจและการเคารพในตนเอง กล่าวคือ ตั้งแต่แรกพวกเธอเกิดถูกละเลยหรือได้รับการปกป้องจากครอบครัวมากเกินไป ทั้งนี้ มาจาก ค่านิยม ความเชื่อที่เป็นมายาคติ ทำให้เด็กผู้หญิง หรือผู้หญิงพิการรู้สึกที่ตนมีบาป ถูกตีตราและมีทัศนคติที่เลวร้าย ผู้หญิงต่อต้านความไม่เท่าเทียมกับผู้ชาย แต่ผู้หญิงพิการมีครอบครัว หรือ สถาบันทางสังคมที่ ทำหน้าที่เป็น “ผู้ให้” อยู่เกือบตลอดเวลาและทำเสมือนว่าพวกเธอเป็นวัตถุที่ปราศจากความรู้สึก หรือ ไม่มีสิทธิที่จะตัดสินใจในเรื่องราวชีวิตของตนเอง โดยเฉพาะในบุคคลที่มีระดับความพิการที่รุนแรง และต้องพึ่งพิงผู้อื่นอย่างเต็มที่ในกิจกรรมตลอดทั้งวัน กรณีเหล่านี้ กลายเป็นอคติที่ผู้หญิงพิการกลายเป็นบุคคลที่ถูก จัดแบ่งสถานภาพให้เป็นรองและถูกเพิกเฉยกับสิทธิและความเป็นตัวของตัวเองของเธอ (UN, 1995, p. 5)

จากสภาพปัญหาทั้งหมดที่กล่าวมาข้างต้น ผู้ศึกษามีความตั้งใจที่จะสำรวจความรู้และความจริงชุดต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับสตรีพิการในสังคมไทยเพราะสาเหตุต่าง ๆ แห่งปัญหาที่เกี่ยวกับสตรีพิการมีความซับซ้อนมาก ในเรื่องวัฒนธรรมกับร่างกาย ซึ่งมีอิทธิพลต่อสตรีพิการในทุกสถานภาพ กล่าวได้ว่า ความพิการกับบทบาททางเพศ มีความเป็นอคติทางสังคมลึกซึ้ง และส่งผลกระทบต่อ

การดำรงชีวิตของสตรีพิการสะท้อนให้เห็นถึง ปัญหาเชิงโครงสร้างแบบชายเป็นใหญ่ ที่ตรึงให้สตรี พิการติดอยู่ในกรอบแห่งมาตรฐานของการพึ่งพิงรัฐ และสถาบันทางสังคมที่เป็นพื้นที่ของผู้ชาย โดยเชื่อมโยงให้เห็นถึงกระบวนการผลักดัน กีดกัน และการจัดวางสตรีพิการให้กลายเป็นกลุ่ม ชายขอบของสังคม การพัฒนาตนเองยังมีขีดจำกัด ไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมตามบรรทัดฐาน ทางสังคมได้ ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของสตรีพิการ เพราะขาดทางเลือกที่ดีและขาดพลังอำนาจใน การต่อสู้เรียกร้องสิทธิของตนเอง ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงทางสังคมเพื่อสร้างทางเลือกใหม่ให้กับ สตรีพิการ จะต้องขับเคลื่อนในทุกระดับเพื่อเรียกร้องการสนับสนุนให้สตรีพิการไม่เป็นกลุ่มชาย ขอบอีกต่อไป

มูลเหตุจูงใจในการศึกษา

การศึกษาเรื่อง “ยุทธศาสตร์การเคลื่อนไหวในการสร้างพลังศักยภาพของสตรีพิการใน ประเทศไทย” มาจากความสนใจของผู้ศึกษาที่มีต่อปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตสตรี พิการ ซึ่งผู้ศึกษาทำงานด้านสังคมสงเคราะห์อยู่ใน สำนักงานส่งเสริมและพิทักษ์คนพิการ และมีโอกาส ได้ศึกษาองค์ความรู้ของสตรีศึกษา มีความสนใจที่จะนำเสนอเรื่องราวประสบการณ์ชีวิตการต่อสู้ ของสตรีพิการออกสู่สังคมเพื่อแสวงหาแนวร่วมในการเคลื่อนไหว ผลักดัน ให้สตรีพิการมีพลัง ศักยภาพในตนเองและยืนหยัดได้ด้วยตนเอง อีกประการหนึ่ง ผู้ศึกษาเชื่อว่า “ผู้หญิงจะช่วยเหลือ เป็นกำลังใจให้กันและกันและร่วมกันรักษาจิตวิญญาณแห่งการต่อสู้ให้ตนเอง กลุ่มและองค์กร มี พลังศักยภาพ และสามารถต่อกรกับอำนาจแบบชายเป็นใหญ่โดยขยายระดับความสนใจออกสู่ สาธารณะและเคลื่อนไปข้างหน้าได้มากขึ้น”

นอกจากนี้ ผู้ศึกษามุ่งที่จะนำความรู้ด้านสตรีนิยมมาประยุกต์ใช้ ในการศึกษากลุ่มสตรี พิการที่ได้รับผลกระทบจากการถูกเลือกปฏิบัติจาก เพศสภาพ ชั้นที่ถูกกำหนดโดยวัฒนธรรม สังคมในระบบปิตาธิปไตยที่เป็นอยู่ ซึ่งมีผลกระทบต่อการพัฒนาศักยภาพในตัวของผู้พิการเอง การศึกษาครั้งนี้เป็นไปเพื่อเป็นการส่งเสริมให้สตรีพิการ มีการนิยามตัวตนในสังคม ส่งเสริมความรู้สึก ถึงคุณค่าของตนเอง การรู้จักใช้สิทธิและการพิทักษ์สิทธิ การสร้างพลังอำนาจให้มีในตนเองสู่ ประเด็นสาธารณะเพื่อบอกเล่าต่อผู้คนในสังคมและให้ข้อเรียกร้องนั้นนำไปสู่การมีพื้นที่และ อำนาจในการต่อกรกับความไม่ชอบธรรมต่าง ๆ มุ่งให้เกิดการขับเคลื่อนต่อในระดับประชาสังคม โดยให้เพศชายเป็นแนวร่วมในการแก้ไขปัญหาเรื่องโอกาสที่เท่าเทียมกัน ผู้ศึกษาเชื่อว่าการกระตุ้น ในระดับแนวคิดผ่านงานวิชาการ ย่อมส่งผลให้สตรีพิการมีพื้นที่และโอกาสในการเคลื่อนไหวทาง สังคมได้มากขึ้น ทั้งนี้ ศึกษาผ่านการตั้งคำถามที่ท้าทายด้วยฐานคิดแบบสตรีนิยม เป็นแนวร่วมต่อ

การสนับสนุนการสร้างพลังศักยภาพของสตรีพิการในรูปแบบต่าง ๆ ให้หลุดพ้นจากพันธนาการของอำนาจในสังคม ซึ่งจะนำมาสู่แนวทางที่เหมาะสมและเป็นประโยชน์สำหรับสตรีพิการในประเทศไทยต่อไป

คำถามในการวิจัย

1. กระบวนการสร้างพลังศักยภาพของสตรีพิการเกิดขึ้นได้อย่างไร?
2. สตรีพิการมียุทธศาสตร์อย่างไรในการเคลื่อนไหวทางสังคมเพื่อเสริมพลังศักยภาพให้กับตนเอง กลุ่มและองค์กร ?
3. ความสัมพันธ์ของสตรีพิการกับกลุ่มและองค์กรมีผลต่อการกำหนดยุทธศาสตร์ในการขับเคลื่อนพลังศักยภาพของสตรีพิการอย่างไร?

วัตถุประสงค์ในงานวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการสร้างพลังศักยภาพของสตรีพิการ
2. เพื่อศึกษายุทธศาสตร์การเคลื่อนไหวในการสร้างพลังศักยภาพของสตรีพิการที่มีต่อตนเอง กลุ่มและองค์กร
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของสตรีพิการที่มีต่อกลุ่มและองค์กรในการกำหนดยุทธศาสตร์การเคลื่อนไหวในการเพิ่มพลังศักยภาพของสตรีพิการ

ขอบเขตการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้จัดแบ่งขอบเขตการศึกษาออกเป็น 2 ลักษณะ คือ ขอบเขตด้านเนื้อหาและขอบเขตด้านประชากร

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาภายใต้แนวคิดและทฤษฎี ดังนี้

- 1.1 แนวคิดเกี่ยวกับเพศสภาพ
- 1.2 แนวคิดเกี่ยวกับความพิการและการฟื้นฟูสมรรถภาพ
- 1.3 ทฤษฎีสตรีนิยมในฐานะเป็นขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม
- 1.4 แนวคิดขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ (New Social Movements)

- 1.5 แนวคิดด้านสิทธิมนุษยชน (Human Rights)
- 1.6 แนวคิดการสร้างพลังอำนาจให้มีในตนเอง (Empowerment)

2 ขอบเขตด้านบุคคลผู้ให้ข้อมูล (Key Informants)

ขอบเขต ด้านบุคคลผู้ให้ข้อมูลจะศึกษาต้องเป็นสตรีพิการ 3 ประเภท ดังนี้

- 3.1 พิการทางกาย หรือ การเคลื่อนไหว
- 3.2 พิการทางการได้ยิน หรือ การสื่อความหมาย
- 3.3 พิการทางการมองเห็น

สาเหตุที่ผู้ศึกษา เลือกสตรีพิการ 3 กลุ่มนี้ เป็นบุคคลสำคัญในการศึกษา เพราะจากความพิการ ทั้ง 3 ประเภทนี้ เป็นความพิการที่สังเกตเห็นจากการสื่อสารภายนอกได้อย่างชัดเจน และไม่มีผลซับซ้อนในทางสมอง หรือ สภาพจิตใจ (จากพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 จะมีความพิการ 5 ประเภท และมี 2 ประเภทความพิการที่ผู้ศึกษาไม่นำมาศึกษาเพราะเป็นความพิการที่ต้องมีกระบวนการฟื้นฟูพิเศษเฉพาะทาง และมีความแตกต่างภายในมากกว่า คือ ประเภทพิการทางสติปัญญา (ปัญญาอ่อน) กับ พิการทางจิตใจและพฤติกรรม เป็นต้น

ผู้ศึกษากำหนดบุคคลสำคัญในการให้ข้อมูลไว้ ดังนี้

1. เป็นสตรีพิการที่มีความพิการแต่กำเนิด หรือ พิการในภายหลัง
2. เป็นสตรีพิการ 3 ประเภท คือ พิการทางกายหรือการเคลื่อนไหว พิการทางการได้ยินหรือการสื่อความหมาย และพิการทางสายตาและการมองเห็น และทั้ง 3 ประเภทใน แต่ละประเภทเป็นการคัดเลือก มีจำนวนทั้งสิ้น 9 คน เป็นสตรีพิการที่มีประสบการณ์ในการทำงาน มีอาชีพ และรายได้เป็นของตนเอง และเป็นบุคคลพิการที่มีบทบาทและกิจกรรมการเคลื่อนไหวทางสังคม
3. เป็นสตรีพิการที่อยู่ในตำแหน่งผู้นำกลุ่มและองค์กรคนพิการและพิการทางกายหรือการเคลื่อนไหว ได้แก่ สตรีในกลุ่มชมรมกัลยาณมิตร, สตรีพิการตาบอดที่เป็นตัวแทนองค์กรเพื่อผู้หญิงตาบอดและสตรีพิการทางการได้ยินที่เป็นตัวแทนกลุ่มของสตรีพิการขององค์กรช่วยเหลือคนหูหนวกแห่งประเทศไทย
4. เป็นบุคคลที่อยู่ในองค์กร ดังนี้
 - 4.1 ชมรมกลุ่มกัลยาณมิตร (ระดับผู้นำกลุ่มคนพิการทางร่างกาย)
 - 4.2 องค์กรเพื่อผู้หญิงตาบอดในประเทศไทย (ผู้นำองค์กรสตรีพิการทางการมองเห็น)
 - 4.3 องค์กรช่วยเหลือคนหูหนวกแห่งประเทศไทย (ผู้นำองค์กรคนพิการทางการได้ยิน)

นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

1. ยุทธศาสตร์ หมายถึง การวางแผนอย่างมีกระบวนการ โดยใช้เทคนิคพิเศษในรูปแบบต่าง ๆ ที่มีลักษณะเป็นวิธีการแบบก้าวกระโดด ที่สามารถปฏิบัติได้จริง และใช้ในการเรียกร้องการสนับสนุนให้ไปสู่การบรรลุเป้าหมาย

2. การเคลื่อนไหว (Movements) ในที่นี้ หมายถึง การเคลื่อนไหวทุกรูปแบบเพื่อการต่อสู้ในเรื่องสิทธิ และโอกาสของสตรีพิการ ในมิติของเพศสภาพ เพื่อการเปลี่ยนแปลง แกไขสถานการณ์ ความเชื่อ ความคิด ค่านิยมทางสังคม นำมาสู่การเรียกร้องสิทธิอันชอบธรรม อย่างเป็นอิสระ

3. การสร้างพลังอำนาจในตนเอง (Empowerment) หมายถึง การเสริมพลัง เป็นกระบวนการพัฒนาบุคคล กลุ่ม หรือ องค์กร ให้มีพลังความเข้มแข็ง พอที่จะดำเนินชีวิตของตนเองได้อย่างเหมาะสมตามสถานการณ์ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมโดยที่ บุคคล กลุ่ม หรือ องค์กร สมาชิก มีการแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ ตลอดจน พัฒนากลวิธี ที่จะแก้ไขปัญหาอุปสรรค เพื่อให้เป็นไปตามเป้าหมายที่ต้องการ โดยมุ่งเน้นให้เกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ บุคคล กลุ่ม องค์กร อันนำมาสู่ความเชื่อมั่นในคุณค่าของตนเอง ที่จะช่วยให้บุคคลสามารถควบคุม หรือ เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตได้ด้วยตนเอง (Encyclopedia of Social Work, 2542, น. 123-124)

4. สตรีพิการ หมายถึง สตรีพิการที่มีความพิการแต่กำเนิด หรือ พิการภายหลัง ที่อยู่ในสามประเภทความพิการ คือ พิการทางกายหรือการเคลื่อนไหว พิการทางการได้ยินหรือสื่อความหมาย และพิการทางการมองเห็น ที่ผ่านการฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกาย ทางการศึกษา อาชีพและทางสังคมแล้ว ซึ่งต้องเป็นบุคคลผู้ผ่านการจดทะเบียนคนพิการตามพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 ความพิการ 3 ประเภท ดังนี้

4.1 สตรีพิการทางกายหรือการเคลื่อนไหว หมายถึง สตรีที่มีความผิดปกติ หรือ บกพร่องของร่างกายที่เห็นได้อย่างชัดเจน หรือ สตรีที่มีการสูญเสียความสามารถในการเคลื่อนไหว มือ แขน ขา หรือ ลำตัว อันเนื่องมาจากแขน หรือ ขาขาด อัมพาต หรือ อ่อนแรง โรคข้อ หรือ อากาศปวดเรื้อรังของระบบการทำงานของร่างกายอื่น ๆ

4.2 สตรีพิการทางการได้ยิน หรือ การสื่อความหมาย หมายถึง สตรีที่มีความผิดปกติ หรือ บกพร่องในการเข้าใจ หรือ การใช้ภาษาพูดจนไม่สามารถสื่อความหมายกับผู้อื่นได้

4.3 สตรีพิการทางการมองเห็น หมายถึง สตรีที่มีความบกพร่องในการมองเห็นตั้งแต่ การเห็นเลือนลาง จนกระทั่ง ตาบอดสนิท

5. สตรีนิยมนอกกระแสหลัก หมายถึง กลุ่มสตรีผิวดำและผิวดี (Black feminism) ที่เน้นการศึกษาเรื่องผู้หญิงชายขอบ หรือ ผู้หญิงด้อยโอกาสที่ไม่ใช่ผู้หญิงในประเทศแถบยุโรปตะวันตก (ผิวขาว)

6. ปีศาจปไตย คือ แนวคิดที่ให้อำนาจกับระบบชายเป็นใหญ่

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบกระบวนการและกลยุทธ์ในการเพิ่มพลังศักยภาพในตนเองของสตรีพิการ
2. ทราบแนวทางการกำหนดยุทธศาสตร์การเคลื่อนไหวในการเพิ่มพลังศักยภาพให้กับสตรีพิการ
3. ทราบบทบาทผู้นำสตรีพิการในการพัฒนาพลังศักยภาพให้กับสตรีพิการ

